Downloaded via the EU tax law app / web

Preliminär utgåva

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 23 november 2017 (*)

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Frihet att tillhandahålla tjänster – Minimibelopp för advokatarvoden fastställs av en yrkesorganisation för advokater – Förbud för en domstol att besluta om ersättning för arvoden vars belopp understiger dessa minimibelopp – Nationell lagstiftning enligt vilken mervärdesskatt anses utgöra en del av priset på den tjänst som har tillhandahållits vid utövandet av ett fritt yrke”

I de förenade målen C?427/16 och C?428/16,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Sofiyski rayonen sad (distriktsdomstol i Sofia, Bulgarien), av den 26 april 2016, som inkom till domstolen den 1 augusti 2016, i målen

”Chez Elektro Bulgaria” AD

mot

Yordan Kotsev (C?427/16),

och

”FrontEx International” ??D

mot

Emil Yanakiev (C?428/16),

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna C.G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin (referent) och E. Regan,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 1 juni 2017,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– CHEZ Elektro Bulgaria AD, genom K. Kral och K. Stoyanova, båda i egenskap av ombud,

– FrontEx International EAD, genom A. Grilihes, i egenskap av ombud,

– Cyperns regering, genom D. Kalli, i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom L. Malferrari, P. Mihaylova och I. Zaloguin, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 56.1 FEUF och 101.1 FEUF, samt rådets direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977 om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster (EGT 1977, L 78, s. 17: svensk specialutgåva, område 6, volym 1, s. 196) och rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (EUT 2006 L 347, s. 1).

2 Begäran har framställts i två mål mellan CHEZ Elektro Bulgaria AD och Yordan Kotsev (C?427/16) respektive FrontEx International EAD och Emil Yanakiev (C?428/16), avseende ansökan om betalningsförelägganden gällande ersättning för advokatarvode och lön till en juridisk rådgivare.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I artikel 78 första stycket a i direktiv 2006/112 föreskrivs följande:

”Följande poster skall ingå i beskattningsunderlaget:

a) Skatter, tullar, avgifter och övriga pålagor, med undantag för själva mervärdesskatten.

…”

4 I artikel 1.1 första stycket i direktiv 77/249 föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall, inom de gränser och enligt de villkor som fastställs häri, gälla för den verksamhet som advokater utövar genom att tillhandahålla tjänster.”

Bulgarisk rätt

5 I artikel 78 i Grazhdanski protsesualen kodeks (civilprocesslagen), föreskrivs följande:

”1. De av sökanden erlagda avgifterna, kostnaderna för förfarandet och i förekommande fall advokatarvodena ska bäras av motparten i den omfattning sökandens talan bifalls.

…

5. Om det advokatarvode som en part erlägger är orimligt högt med beaktande av målets faktiska och rättsliga svårighetsgrad får domstolen på begäran av motparten sätta ned arvodet under förutsättning att det nedsatta beloppet inte underskrider det minimibelopp som har fastställts enligt artikel 36 i [Zakon za advokaturata (lagen om advokatyrket)].

…

8. Även juridiska personer och enskilda näringsidkare tillerkänns ersättning för advokatarvoden, som fastställs av domstolen, om de har företrätts av en juridisk rådgivare.”

6 I artikel 36.1 och 36.2 i lagen om advokatyrket föreskrivs följande:

”1. Advokaten eller EU-advokaten har rätt till arvode för sitt arbete.

2. Arvodesbeloppet ska bestämmas i avtal mellan advokaten eller EU-advokaten och huvudmannen. Beloppet ska vara skäligt, proportionerligt och motiverat, och får inte understiga det föreskrivna beloppet i de föreskrifter som Vissh advokatski savet [(Bulgariens högsta advokatråd)] har antagit för motsvarande typ av arbete.”

7 I artikel 118.3 i nämnda lag anges följande:

”Till ledamot av Högsta advokatrådet får utses medlemmar i advokatsamfundet med minst 15 års erfarenhet som advokat.”

8 I artikel 121.1 i denna lag föreskrivs följande:

”Högsta advokatrådet antar föreskrifter enligt lagen om advokaternas yrkesetik.”

9 I artikel 132 i denna lag anges följande:

”En disciplinförseelse är en försumlig överträdelse av skyldigheterna enligt denna lag och advokaternas yrkesetik enligt föreskrifter och beslut från Högsta advokatrådet och enligt beslut från advokatsamfundet och generalförsamlingar, samt

…

5) Överenskommelse med huvudmannen om ett arvodesbelopp som är lägre än det som föreskrivs i Högsta advokatrådets föreskrifter för motsvarande typ av arbete, utom i de fall en sådan möjlighet uttryckligen föreskrivs i denna lag och i föreskrifterna.”

10 I artikel 1 i Naredba no 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia (Föreskrift nr 1 om minimibelopp för advokatarvoden), (nedan kallad föreskrift nr 1), föreskrivs följande:

”Arvodesbeloppet för juridiskt biträde från advokat avtalas fritt med huvudmannen i ett skriftligt avtal. Beloppet får inte understiga det minimibelopp som föreskrivs för motsvarande typ av biträde.”

11 Av artikel 7.5 i föreskrift nr 1, jämförd med artikel 2.1 i samma föreskrift, framgår att detta minimiarvode vad beträffar sådana mål som de ifrågavarande vid den nationella domstolen ska uppgå till minst 300 bulgariska leva (BGN) (ungefär 154 euro).

12 I 2? § i tilläggsbestämmelserna till föreskrift nr 1 anges följande:

”För advokater som inte är registrerade enligt [Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (lagen om mervärdesskatt)] ska arvodesbeloppet enligt denna förordning inte omfatta mervärdesskatt. För advokater som däremot är registrerade ska mervärdesskatt tas ut på arvodet enligt denna föreskrift och ska anses utgöra en integrerad del i advokatens arvode som ska erläggas av huvudmannen.”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C?427/16

13 CHEZ Elektro Bulgaria har väckt talan vid den nationella domstolen och ansökt om betalningsföreläggande mot Yordan Kotsev för att denne ska förpliktas betala bolaget bland annat ett belopp på 60 BGN i advokatarvode.

14 Eftersom detta belopp underskrider det minimibelopp som föreskrivs enligt föreskrift nr 1 har den hänskjutande domstolen erinrat om att det utgör en disciplinförseelse enligt lagen om advokatyrket att förhandla om ersättning som underskrider vad som föreskrivs. Det är visserligen riktigt att om ett advokatarvode är orimligt högt med beaktande av målets faktiska och rättsliga svårighetsgrad får bulgariska domstolar sätta ned arvodet i denna del under förutsättning att det nedsatta beloppet inte underskrider det fastställda minimibeloppet.

15 Den hänskjutande domstolen har angett att mål C?427/16 skiljer sig från det mål som gav upphov till domarna av den 5 december 2006, Cippolla m.fl. (C?94/04 och C?202/04, EU:C:2006:758) och av den 19 februari 2002, Arduino (C?35/99, EU:C:2002:97). Enligt bulgarisk lagstiftning har nämligen Högsta advokatrådet, vars ledamöter samtliga är advokater som har valts av sina kollegor, behörighet att fastställa minimiarvoden utan kontroll av nationella myndigheter.

16 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende angett att Högsta advokatrådet handlar i egenskap av en yrkesorganisation.

17 Den hänskjutande domstolen har slutligen anfört att arvoden till advokater som inte är registrerade enligt Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (lagen om mervärdesskatt) enligt artikel 2a i tilläggsbestämmelserna till föreskrift nr 1 inte innefattar mervärdesskatt. För advokater som är registrerade beräknas mervärdesskatten på arvodena och anses utgöra en del av de advokatarvoden som klienten ska betala, vilka således ökas med 20 procent för påförd mervärdesskatt. Följden av denna påförda mervärdesskatt är att arvodena på nytt underställs denna beskattning på grund av att beskattningsunderlaget ändras. Den hänskjutande domstolen anser att artikel 2a i tilläggsbestämmelserna till föreskrift nr 1 innebär en missuppfattning av begreppen tjänstens pris och skatt i den mening som avses i artikel 1 i direktiv 2006/112. Enligt den hänskjutande domstolen har dessa begrepp varken samma grund eller samma mottagare.

Mål C?428/16

18 Genom en ansökan om betalningsföreläggande begärde FrontEx International att den hänskjutande domstolen skulle förplikta Emil Yanakiev att betala 200 BGN som ersättning till en anställd juridisk rådgivare.

19 Den begärda summan understiger 300 BGN som är det minimibelopp som föreskrivs i föreskrift nr 1.

20 Den hänskjutande domstolen anser att arbetsgivarna till juridiska rådgivare bedriver en verksamhet som konkurrerar med advokatyrket. Frågan uppkommer således huruvida bestämmelsen i civilprocesslagen enligt vilken rättsliga rådgivare har rätt till advokatarvode är förenlig med direktiv 77/249 och artikel 101.1 FEUF.

21 Mot denna bakgrund beslutade Sofiyski rayonen sad (distriktsdomstol i Sofia, Bulgarien) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen, vilka är identiska i de båda målen:

”1) Utgör artikel 101.1 FEUF (förbudet mot att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen)

hinder mot artikel 36.2 i lagen om advokatyrket, enligt vilken en sammanslutning av företag som utövar fria yrken (Högsta advokatrådet) tillerkänns befogenhet att skönsmässigt bestämma minimipris på förhand för de tjänster som dessa företag tillhandahåller (advokatarvoden) med stöd av den behörighet som staten har överfört till denna sammanslutning?

2) Om den första frågan besvaras jakande: Strider den sista delen i artikel 78.5 i civilprocesslagen (i den del bestämmelsen inte tillåter att advokatarvodet sätts ned under ett fastställt minimibelopp) mot artikel 101.1 FEUF?

3) Om den första frågan besvaras jakande: Strider artikel 132 led 5 i lagen om advokatyrket (med beaktande av tillämpningen av artikel 136.1 i lagen om advokatyrket) mot artikel 101.1 FEUF?

4) Utgör artikel 56 första stycket FEUF (förbudet mot inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster) hinder mot artikel 36.2 i lagen om advokatyrket?

5) Strider bestämmelsen i artikel 78.8 i civilprocesslagen mot artikel 101.1 FEUF?

6) Strider bestämmelsen i artikel 78.8 i civilprocesslagen mot direktiv 77/249/EEG (vad avser rätten för personer som företräds av juridiska rådgivare att kräva ersättning för advokatarvoden)?

7) Utgör direktiv 2006/112/?G hinder för en sådan bestämmelse som 2? § i tilläggsbestämmelserna till föreskrift nr 1, enligt vilken mervärdesskatt kan ses som en integrerad del av priset för en tjänst som tillhandahålls inom ramen för ett fritt yrke (vad beträffar den omständigheten att mervärdesskatt räknas in som en del av det advokatarvode som ska betalas)?”

22 Domstolens ordförande beslutade den 14 september 2016 att förena målen C?427/16 och C?428/16 vad gäller det skriftliga och muntliga förfarandet samt domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

23 Kommissionen har ifrågasatt huruvida tolkningsfrågorna 1–6 kan tas upp till prövning.

24 Kommissionen har påpekat att den hänskjutande domstolen inte är behörig att utfärda ett betalningsföreläggande för ett belopp som överskrider det belopp som faktiskt har betalats. Dessutom har kommissionen gjort gällande att den omständigheten att det utgör en disciplinförseelse att överenskomma om ett belopp som underskrider det minimibelopp som föreskrivs i föreskrift nr 1 enligt domstolens praxis inte utgör en giltig grund för att begära ett förhandsavgörande.

25 Åtskillnad måste i detta avseende göras mellan, å ena sidan, den första till och med den tredje frågan samt den femte och sjätte frågan och, å andra sidan, den fjärde tolkningsfrågan.

26 Vad för det första avser tolkningsfrågorna 1–3 samt 5 och 6 erinrar EU-domstolen om att det inom ramen för det samarbete mellan denna domstol och de nationella domstolarna som har införts genom artikel 267 FEUF uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts av den nationella domstolen avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 26 juli 2017, Persidera, C?112/16, EU:C:2017:597, punkt 23 och där angiven rättspraxis).

27 Härav följer att nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten presumeras vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se dom av den 26 juli 2017, Persidera, C?112/16, EU:C:2017:597, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

28 I förevarande mål framgår det av begäran om förhandsavgörande att advokatarvoden och ersättning till en juridisk rådgivare är en del av rättegångskostnaderna med avseende på vilka den hänskjutande domstolen måste uttala sig.

29 Således framgår det inte på ett uppenbart sätt att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisterna i målen vid den nationella domstolen eller att den avser en hypotetisk fråga.

30 Det ankommer vidare inte på domstolen att uttala sig om tolkningen av nationella bestämmelser. En sådan tolkning omfattas nämligen av de nationella domstolarnas exklusiva behörighet (se dom av den 14 juni 2017, Online Games m.fl., C?685/15, EU:C:2017:452, punkt 45 och där angiven rättspraxis).

31 Frågan huruvida den hänskjutande domstolen är behörig att utfärda ett betalningsföreläggande avseende ersättning på ett belopp som överskrider det belopp som faktiskt har betalats avser tolkningen av nationella bestämmelser. EU-domstolen saknar behörighet att uttala sig om denna tolkning och vars bedömning omfattas av de nationella domstolarnas exklusiva behörighet.

32 Härav följer att tolkningsfrågorna 1–3 samt 5 och 6 kan tas upp till prövning.

33 Vad för det andra beträffar den fjärde tolkningsfrågan önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 56.1 FEUF utgör hinder för nationell lagstiftning, såsom den ifrågavarande i de nationella målen, enligt vilken en advokat och dennes klient inte har rätt att överenskomma om ett arvode som underskrider det minimibelopp som har fastställts i en föreskrift som har antagits av en yrkesorganisation för advokater, som Högsta advokatrådet i Bulgarien.

34 I den mån den ställda frågan rör förenligheten av den nationella lagstiftningen med EUF-fördragets bestämmelser om frihet att tillhandahålla tjänster, ska det påpekas att de bestämmelserna inte är tillämpliga på en situation som i alla avseenden är begränsad till en och samma medlemsstat (dom av den 8 december 2016, Eurosaneamientos m.fl., C?532/15 och

C?538/15, EU:C:2016:932, punkt 45 samt där angiven rättspraxis).

35 Domstolen har slagit fast att de konkreta omständigheter som visar att det finns ett samband mellan EUF-fördragets bestämmelser om frihet att tillhandahålla tjänster och saken eller sakförhållandena i ett mål, där omständigheterna i alla avseenden är begränsade till den berörda medlemsstaten, måste framgå av begäran om förhandsavgörande (dom av den 8 december 2016, Eurosaneamientos m.fl., C?532/15 och C?538/15, EU:C:2016:932, punkt 46 samt där angiven rättspraxis).

36 I en sådan situation där omständigheterna i alla avseenden är begränsade till en och samma medlemsstat, ankommer det följaktligen på den hänskjutande domstolen att, i enlighet med kraven i artikel 94 i domstolens rättegångsregler, till EU-domstolen ange på vilket sätt tvisten i det nationella målet har en sådan anknytning till unionsbestämmelserna om de grundläggande friheterna som gör den begärda tolkningen nödvändig för att avgöra tvisten, trots att tvisten är av rent intern karaktär (dom av den 8 december 2016, Eurosaneamientos m.fl., C?532/15 och C?538/15, EU:C:2016:932, punkt 47 samt där angiven rättspraxis).

37 I förevarande fall framgår det inte av respektive begäran om förhandsavgörande att det förekommer sådana omständigheter i de nationella målen, vilka har samband med parterna i målen eller med deras verksamhet, som inte i alla avseenden är begränsade till Bulgarien. Dessutom har den hänskjutande domstolen inte visat på vilket sätt tvisterna i de nationella målen, trots att de är av rent intern karaktär, har en sådan anknytning till unionsbestämmelserna om de grundläggande friheterna att den begärda tolkningen framstår som nödvändig för att avgöra tvisterna.

38 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att begäran om förhandsavgörande inte innehåller några konkreta omständigheter som gör det möjligt att fastställa att artikel 56 FEUF äger tillämpning på omständigheterna i det nationella målet.

39 Av det anförda följer att den fjärde frågan inte kan tas upp till prövning.

Frågorna 1–3

40 Den hänskjutande domstolen har ställt tolkningsfrågorna 1–3 för att få klarhet i huruvida artikel 101.1 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU, ska tolkas på så sätt att den bestämmelsen utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken en advokat och dennes klient dels inte har rätt att överenskomma om ett arvode som underskrider det minimibelopp som har fastställts i en föreskrift som har antagits av en yrkesorganisation för advokater, såsom Högsta advokatrådet i Bulgarien, vid fara att denna advokat kan bli föremål för ett disciplinförfarande, dels innebär att den nationella domstolen inte har rätt att utfärda ett betalningsföreläggande avseende ett arvode som understiger detta minimibelopp.

41 Av domstolens fasta praxis framgår att artikel 101 FEUF endast omfattar företags ageranden och att den inte avser lagar och andra författningar som antagits av medlemsstaterna. Denna bestämmelse, jämförd med artikel 4.3 FEU, i vilken det föreskrivs en skyldighet till samarbete mellan Europeiska unionen och medlemsstaterna, medför emellertid att medlemsstaterna inte får vidta eller bibehålla åtgärder – inte heller i form av lagar eller andra författningar – som kan leda till att de konkurrensregler som är tillämpliga på företag förlorar sin ändamålsenliga verkan (dom av den 21 september 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C?221/15, EU:C:2016:704, punkt 43 och där angiven rättspraxis).

42 Det utgör en överträdelse av artikel 101 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU, när en medlemsstat antingen påbjuder eller främjar samordnade förfaranden som strider mot artikel 101

FEUF eller förstärker verkningarna av sådana samordnade förfaranden, eller när medlemsstaten fråntar sina egna bestämmelser deras offentligrättsliga karaktär genom att delegera ansvaret för att besluta om ingripanden av ekonomiskt intresse till privata aktörer (dom av den 21 september 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C?221/15, EU:C:2016:704, punkt 44 och där angiven rättspraxis).

43 Detta är inte fallet när taxorna fastställs under iakttagande av de kriterier av allmänintresse som definieras i lagen och när myndigheterna inte delegerar sina befogenheter att godkänna eller fastställa taxorna till privata ekonomiska aktörer, även när företrädarna för de berörda ekonomiska aktörerna inte utgör en minoritet inom den kommitté som föreslår taxorna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 31).

44 Vad för det första avser frågan huruvida den ifrågavarande nationella lagstiftningen påbjuder eller främjar kartellbildning mellan privata ekonomiska aktörer ska det erinras om att Högsta advokatrådet endast består av advokater som har valts av deras kollegor.

45 Taxor som fastställts av en sådan yrkesorganisation kan alltjämt ha en offentligrättslig karaktär bland annat när medlemmarna i yrkesorganisationen kan betecknas som experter som är oberoende i förhållande till de berörda ekonomiska aktörerna och är skyldiga enligt lag att fastställa taxan med beaktande av inte bara intressena hos de inom sektorn verksamma företag eller företagssammanslutningar som har utsett dem, utan även allmänintresset och de intressen som företag inom andra sektorer eller de som utnyttjar tjänsterna i fråga kan ha (dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 34 samt där angiven rättspraxis).

46 För att säkerställa att medlemmarna i en yrkesorganisation verkligen agerar med iakttagande av allmänintresset bör kriterier i detta avseende definieras i lag på ett sätt som är tillräckligt tydligt att en verklig statlig kontroll och beslutanderätt i sista instans ska förekomma (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 41).

47 I förevarande fall innehåller den nationella lagstiftningen inga tydliga kriterier som kan säkerställa att minimibeloppen för advokatarvoden, vilka fastställs av Högsta advokatrådet, är rättvisa och motiveras av allmänintresset. I den nationella lagstiftningen föreskrivs i synnerhet inget villkor som motsvarar de krav som har formulerats av Varhoven administrativen sad (Högsta förvaltningsdomstolen, Bulgarien) i sin dom av den 27 juli 2016 avseende bland annat medborgarnas och juridiska personers tillgång till kvalificerat rättsligt bistånd samt behovet av att förebygga alla risker för en försämring av de tillhandahållna tjänsterna.

48 Vad för det andra beträffar frågan huruvida myndigheterna i Bulgarien har delegerat sin behörighet att fastställa minimibelopp för advokatarvoden till privata aktörer framgår det av de handlingar i målen som EU-domstolen har tillgång till att den enda kontroll som utövas av ett offentligt organ avseende de föreskrifter som Högsta advokatrådet har antagit för att fastställa dessa minimibelopp är den kontroll som utövas av Varhoven administrativen sad (Högsta förvaltningsdomstolen). Denna kontroll begränsas till frågan huruvida föreskrifterna är förenliga med den bulgariska författningen och annan bulgarisk lagstiftning.

49 Det saknas i detta hänseende bestämmelser som kan säkerställa att Högsta advokatrådet agerar som en del av den offentliga makten med syfte att med iakttagande av allmänintresset främja en verklig statlig kontroll och beslutanderätt i sista instans. En yrkesorganisation som Högsta advokatrådet ska således anses vara en förestagssammanslutning i den mening som avses i artikel 101 FEUF när denna organisation fastställer minimibelopp för advokatarvoden.

50 För att unionens konkurrensregler ska vara tillämpliga på de i de nationella målen aktuella bestämmelserna krävs att dessa kan snedvrida konkurrensen inom den inre marknaden (se, analogt, dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 42).

51 Domstolen konstaterar härvidlag att fastställande av minimibelopp för advokatarvoden, vilka sedan görs bindande genom sådana nationella bestämmelser som de som är aktuella i de nationella målen, hindrar andra aktörer som tillhandahåller juridiska tjänster från att fastställa arvoden som är lägre än dessa minimibelopp och motsvarar därigenom fastställande av horisontella bindande minimipriser (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 43).

52 En nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, som innebär dels att en advokat och dennes klient inte har rätt att överenskomma om ett arvode som underskrider det minimibelopp som har fastställts i en föreskrift som har antagits av en yrkesförening för advokater, såsom Högsta advokatrådet i Bulgarien, vid fara att denna advokat kan bli föremål för ett disciplinförfarande, dels att den nationella domstolen inte har rätt att utfärda ett betalningsföreläggande avseende ett arvode som understiger detta minimibelopp, kan följaktligen begränsa konkurrensen på den inre marknaden i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF.

53 Dock ska det påpekas att de bestämmelser som är aktuella i de nationella målen och som innebär att ett beslut av en företagssammanslutning som har till syfte eller resultat att begränsa konkurrensen eller att begränsa parternas eller en av parternas handlingsfrihet blir bindande inte nödvändigtvis omfattas av det förbud som stadgas i artikel 101.1 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU (dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 46).

54 Vid tillämpningen av de bestämmelserna i ett specifikt fall är det nämligen nödvändigt att först beakta det allmänna sammanhang i vilket ett beslut av den berörda företagssammanslutningen har fattats eller för vilket det medför verkningar, och mer specifikt dess syften. Det ska därefter undersökas huruvida de begränsningar av konkurrensen som bestämmelserna ger upphov till är en nödvändig följd av dessa syften (dom av den 19 februari 2002, Wouters m.fl., C?309/99, EU:C:2002:98, punkt 97, dom av den 18 juli 2013, Consiglio nazionale dei geologi, C?136/12, EU:C:2013:489, punkt 53, och dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 47).

55 Det ska i detta sammanhang kontrolleras om de begränsningar som sålunda föreskrivs i de bestämmelser som är aktuella i de nationella målen inte går utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av legitima mål (dom av den 6 juli 2006, Meca-Medina och Majcen/kommissionen, C?519/04 P, EU:C:2006:492, punkt 47, dom av den 18 juli 2013, Consiglio nazionale dei geologi, C?136/12, EU:C:2013:489, punkt 54, och dom av den 4 september 2014, API m.fl., C?184/13?C?187/13, C?194/13, C?195/13 och C?208/13, EU:C:2014:2147, punkt 48).

56 Mot bakgrund av de handlingar i målen som EU-domstolen har tillgång till kan denna domstol emellertid inte bedöma huruvida en lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt

vilken en advokat och dennes klient inte har rätt att komma överens om ett arvode som understiger det minimibelopp som har fastställts i föreskrifter som antagits av en sådan yrkesorganisation för advokater som Högsta advokatrådet är nödvändig för att säkerställa genomförandet av legitima mål.

57 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att med beaktande av det allmänna sammanhang i vilket ett beslut av den berörda företagssammanslutningen har fattats eller för vilket det medför verkningar, bedöma huruvida dessa föreskrifter kan betraktas som nödvändiga för att säkerställa genomförandet av detta mål, mot bakgrund av alla relevanta omständigheter som denna domstol har kännedom om.

58 Av det anförda följer att tolkningsfrågorna 1–3 ska besvaras enligt följande. Artikel 101.1 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU, ska tolkas så, att nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, som innebär dels att en advokat och dennes klient inte har rätt att överenskomma om ett arvode som underskrider det minimibelopp som har fastställts i en förordning som har antagits av en yrkesförening för advokater, såsom Högsta advokatrådet i Bulgarien, vid fara att denna advokat kan bli föremål för ett disciplinförfarande, dels att den nationella domstolen inte har rätt att utfärda ett betalningsföreläggande avseende ett arvode som understiger detta minimibelopp, kan begränsa konkurrensen på den inre marknaden i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida en sådan lagstiftning mot bakgrund av dess tillämpning i konkreta fall verkligen motsvarar legitima mål och om de begränsningar som därigenom påförs inte går utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av dessa legitima mål.

Frågorna 5 och 6

59 Den hänskjutande domstolen har ställt tolkningsfrågorna 5 och 6 för att få klarhet i huruvida artikel 101 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU och direktiv 77/249, ska tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken juridiska personer och enskilda näringsidkare får ersättning för advokatarvoden som beslutats om i nationell domstol om de har företrätts av en juridisk rådgivare.

60 Det är härvidlag tillräckligt att konstatera att den nationella lagstiftningen inte kan anses påbjuda eller främja samordnade förfaranden som strider mot artikel 101 FEUF eller förstärka verkningarna av sådana samordnade förfaranden.

61 Artikel 101 FEUF utgör således inte hinder för en nationell lagstiftning, såsom den i det nationella målet, enligt vilken juridiska personer och enskilda näringsidkare får ersättning för advokatarvoden som beslutats om i nationell domstol om de har företrätts av en juridisk rådgivare.

62 Eftersom direktiv 77/249 inte innehåller någon bestämmelse som avser ersättning för arvoden, som beslutats i en domstol, till aktörer som tillhandahåller juridiska tjänster kan den nationella lagstiftningen inte heller anses omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 77/249.

63 Tolkningsfrågorna 5 och 6 ska således besvaras enligt följande. Artikel 101 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU och direktiv 77/249, ska tolkas så, att den inte utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken juridiska personer och enskilda näringsidkare får ersättning för advokatarvoden som beslutats om i nationell domstol om de har företrätts av en juridisk rådgivare.

Fråga 7

64 Den hänskjutande domstolen har ställt tolkningsfråga 7 för att få klarhet i huruvida direktiv

2006/112 ska tolkas så, att det utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken mervärdesskatt utgör en del av arvodena till registrerade advokater med den följden att dessa arvoden blir föremål för dubbelbeskattning vad avser mervärdesskatt.

65 Enligt artikel 78 första stycket a i direktiv 2006/112 ska skatter, tullar, avgifter och övriga pålagor, med undantag för själva mervärdesskatten, ingå i beskattningsunderlaget.

66 Av domstolens praxis framgår att dubbelbeskattning av en beskattningsbar persons näringsverksamhet strider mot principen om skatteneutralitet, vilken ligger till grund för det gemensamma mervärdesskattesystemet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 23 april 2009, Puffer, C?460/07, EU:C:2009:254, punkt 46, och dom av den 22 mars 2012, Klub, C?153/11, EU:C:2012:163, punkt 42).

67 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen i begäran om förhandsavgörande i mål C?427/16 konstaterat att den ifrågavarande nationella lagstiftningen medför dubbelbeskattning av advokatarvoden vad avser mervärdesskatt. En sådan lagstiftning är varken förenlig med artikel 78 första stycket a i direktiv 2006/112 eller principen om skatteneutralitet, vilken ligger till grund för det gemensamma mervärdesskattesystemet.

68 Mot denna bakgrund ska tolkningsfråga 7 besvaras enligt följande. Artikel 78 första stycket a i direktiv 2006/112 ska tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken mervärdesskatt utgör en del av arvodena till registrerade advokater om detta medför att dessa advokatarvoden blir föremål för dubbelbeskattning vad avser mervärdesskatt.

Rättegångskostnader

69 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) **Artikel 101.1 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU, ska tolkas så, att nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, som innebär dels att en advokat och dennes klient inte har rätt att överenskomma om ett arvode som underskrider det minimibelopp som har fastställts i en föreskrift som har antagits av en yrkesorganisation för advokater, såsom Vissh advokatski savet (Högsta advokatrådet i Bulgarien), vid fara att denna advokat kan bli föremål för ett disciplinförfarande, dels att den nationella domstolen inte har rätt att anta ett betalningsföreläggande avseende ett arvode som understiger detta minimibelopp, kan begränsa konkurrensen på den inre marknaden i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida en sådan lagstiftning mot bakgrund av dess tillämpning i konkreta fall verkligen motsvarar legitima mål och om de begränsningar som därigenom påförs inte går utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av dessa legitima mål.**

2) **Artikel 249 FEUF, jämförd med artikel 4.3 FEU och rådets direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977 om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster, ska tolkas så, att den inte utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken juridiska personer och enskilda näringsidkare får ersättning för advokatarvoden som beslutats om i nationell domstol om de har företrätts av en juridisk rådgivare.**

3) **Artikel 78 första stycket a i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt ska tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning, som den i de nationella målen, enligt vilken mervärdesskatt utgör en del av arvodena till registrerade advokater om detta medför att dessa advokatarvoden blir föremål för dubbelbeskattning vad avser mervärdesskatt.**

Underskrifter

* Rättegångsspråk: bulgariska.